

Junot Díaz: Stačí přidat tři stopy

Junot Díaz, americký spisovatel dominikánského původu, byl hostem Festivalu spisovatelů Praha v roce 2011. Do širšího povědomí se zapsal románem *Krátký, leč divuplný život Oskara Wajda*, za který získal Pulitzerovu cenu, jako poslední mu v roce 2014 vyšla kniha povídek *A v tu chvíli je již po lásce*. Junot Díaz se ve své tvorbě zabývá otázkou vlastní identity, přistěhovalctví, vztahovými problémy i generačními propastmi.

Michael March: Kdy jste přijel do Ameriky?

Junot Díaz: Bylo mi šest, když jsem přijel do Spojených států. V prosinci, proto je pro mě od té doby prosinec nostalgický měsíc.

MM: Proč nostalgický?

JD: V prosinci se mi všechno zpětně vybavuje - asi tak jako září připomíná americkým dětem školu. Mně zase prosinec připomíná první roky, kdy jsem byl přistěhovalcem.

MM: Jaké to bylo?

JD: Mluvíme o roce 1974. To mi bylo šest let. Pár měsíců po mém příjezdu padl Saigon. Spojené státy byly v hluboké hospodářské krizi. Země prožívala další ze svých vleklých záchvatů odporu vůči přistěhovalcům a cizincům. Přistěhovat se v té době do New Jersey, kde nebyli na imigranty příliš zvyklí, představovalo pro chudé barevné dítě přímo hrdinskou bitvu. Jste mladí, takže nemáte žádné srovnání. Neuvědomujete si, že to není normální. Říkáte si: „Aha, takhle jsou na tom všichni.“ Svádíte bitvu o každíčku píd' svého prostoru - svádíte bitvu o vlastní důstojnost, svádíte bitvu o pochopení, svádíte bitvu, abyste vůbec byli. Prostě jsem měl pocit, že je to normální, ale určitě to byl velký boj.

MM: Kdy jste začal mít pocit, že jste starý?

JD: Že jsem starý? No přece, když jsem byl *starý*. Zjistil jsem, že jsem starý v pětatřiceti. Moc dobře si

vzpomínám, jak jsem se jednou podíval na svoji kmotřenku a řekl si: „Tak, já už to mám za sebou.“ Už to nebylo moje mládí, teď patřilo *jim*. Bylo to trochu ponižující, ale zároveň ohromně přínosné.

MM: Člověk je mimo, neví, která bije.

JD: Jasně, najednou je z vás *mimoň*. Neznáte muziku, neznáte toho či onoho herce. Už pro vás není spousta věcí, na které je člověk zvyklý. Samozřejmě, že nejste mimo ve všem. Jenže v tu chvíli už nejste ten samý člověk, už jste někde jinde.

MM: A jsou tam taky holky?

JD: No to určitě.

MM: Jak jste našel svůj hlas, identitu, kterou promlouváte?

JD: Američani mají s identitou problém. Americká realita je taková, že i ten nejváženější, dobře postavený a pevně zakotvený Američan neustále hloubá: „Kdo sakra jsem? Proč jsem tady? Kde to jsme?“ Samosebou to platí v různé míře. Čerstvý přistěhovalec se cítí úplně jinak než někdo z Nové Anglie s modrou krví. Je to jeden z velkých protikladů americké reality. Lidé bez domova - v zemi, kterou bychom mohli nazvat zemí osadníků, kolonistů budujících kapitalismus - zuřivý, divošský kapitalismus - si musejí tak či onak poradit sami a docházejí až k individuálnímu zbožnění: totiž musím se stát někým.

Naše uvědomování si dějin je velmi povrchní a velmi mlhavé. Často si minulost pro její temné stránky zapíráme. Jako mladý přistěhovalec jsem měl pocit, že jsem vyběhl na trať o pár kol později a ostatní mi utekli, ale já v tom šíleném závodě přesto musím pořád pokračovat. V mládí mi při hledání vlastního hlasu pomohlo vědomí, že pro hledání identity jsem zaručeně na tom správném místě.

MM: Našel jste literaturu.

JD: Společnost, ve které žijeme, má své vlastnosti a my si je uvědomujeme líp, než si připouštíme. Pro mě je umění jedním z největších darů našich zpackaných dějin. V umění se setkávám s člověkem. Setkávám se nejen s obrazem našeho lepšího já, ale i našeho minulého já, našeho chybějícího já, našeho já, které jsme neprožili, které teprve prožijeme. Upřímně věřím, že na naší civilizaci je nejdůležitější docela prachobyčejná věc: umění.

MM: Mohl z vás být třeba basketbalista.

JD: Jistě. Stačí přidat tři stopy.

MM: Proč píšete?

JD: Četba byla odmalička mojí největší zálibou. Měl jsem jako dítě neuvěřitelné štěstí, že mě čtení tolik bavilo - svým způsobem mi zachránilo život. Čtení bylo a je nesmírnou a trvalou vášní mého života. Pokaždé, když čtu knihu, moje duše o kousek povyroste. Ve čtení nacházím ohromnou svobodu a ohromnou krásu. Z této lásky a z tohoto nadšení vychází moje psaní. Nakonec své vášni propadnete natolik, že musíte tento dar vrátit, že si s ním chcete hrát. Byl jsem četbou natolik uchvácen, že jsem se rozhodl vytvořit stejnou příležitost i pro ostatní.

MM: Ve vašem díle je také hudba.

JD: Vyrůstal jsem v rodině a komunitě, která měla styl. Měla svůj styl, svoje písně a dobré cítění pro rytmus. Navíc s americkou angličtinou se odjakživa dobře tancuje. Americká angličtina má svůj pohyb. Velmi dobře jsem si uvědomoval, že jedna z nejobtížnějších charakteristik jazyka je jeho hudebnost a rytmus, které jsem chtěl za každou cenu „ovládnout“. Abych pronikl k životu lidí, o nichž jsem chtěl psát, potřeboval jsem rytmus, který byl důvěrně známý a zároveň v mnoha ohledech tajemně cizí.

MM: Pracujete na novém románu s názvem Temná Amerika.

JD: Román má kořeny v neopakovatelném období mého života. Do Spojených států jsem se přistěhoval

začátkem sedmdesátých let. Žil jsem v chudé komunitě, kam přicházela spousta vojáků vracejících se z Vietnamu. A do místních chudých poměrů se vraceli po nejrůznějších peripetích i lidé, kteří komunitu v šedesátých letech opustili. Byli tu hippies, byli tu lidé, kteří se vraceli z ciziny, nebo další, kteří se pokoušeli žít v komunách. Život v podobně proměnlivém společenství byl nesmírně zajímavý. Moji první představu Američanů tvořily všechny tyhle postavy, které byly svým způsobem uprchlíky z výbuchu šedesátých a počátku sedmdesátých let - a já jsem jimi byl přímo fascinován.

V mnoha ohledech jsem svému setkání s těmito utopickými sny věřil - některé se hroutily, jiné už byly v troskách, některé ještě žily, jiné byly náramně živé - to všechno patřilo k mé představě Ameriky. Setkával jsem se tu s lidmi, kteří prožili dobu, s níž jsem se já už minul. Vždycky mě fascinovaly generační zkušenosti - zkušenosti sousedů, kteří byli ve Vietnamu, sousedů, kteří byli členy hnutí Black Power, nebo exotů, kteří odešli žít do pouště, aby tam začali nový život.

Byl jsem kluk a nějak jsem se v tom plácal. Příběhy, které jsem od všech těch lidí slyšel, mě utvářely a v mnoha směrech hluboce ovlivnily. Takhle jsem vnímal Ameriku. Byly to jen útržky, ale i to málo, co jsem zahlédl, mi ukázalo její podstatnou část. Uviděl jsem ji v lidských tvářích a jejich příbězích. Ačkoli je román *Temná Amerika* situovaný do budoucnosti, popisuje moje dětské vzpomínky na všechny ty lidi, kteří se sem tehdy vraceli.

MM: Existuje jenom budoucnost.

JD: Dnešní představa budoucnosti je mnohem temnější, než jsem zažil během svého krátkého čtyřicetiletého života na tomto světě.

MM: Marcus Aurelius napsal: „Zanechte své žízně po knihách, nebo zemřete v hořkosti.“

JD: Korporace utrácí miliony dolarů, aby vás od čtení odradily. Čtení je způsob, jak být mimo. Když čtete dlouhý román, váš mozek se několik týdnů zabývá něčím, co korporace neschvalují. Jste ve spojení s jiným člověkem, jste ve spojení s jiným pohledem, s jinou realitou. Do jisté míry vybočíte ze stereotypu. Čtení taky navozuje odlišný životní rytmus. Při čtení se navracíte zpátky k rytmu *lidského* života.

Mojí zábavou vždycky bylo a pořád je, že nabízím čtení. Když je lidé chtějí, tak je chtějí. Dávám jim všechno ručně, po hrstech, vrhám na ně plné hrsti materiálu. Většina sice opadá, ale tu a tam přece jen něco ulpí.

Rozhovor s Junotem Díazem vznikl v New Yorku v roce 2010.

Více o autorovi se dočtete v archivu FSP [zde](#).